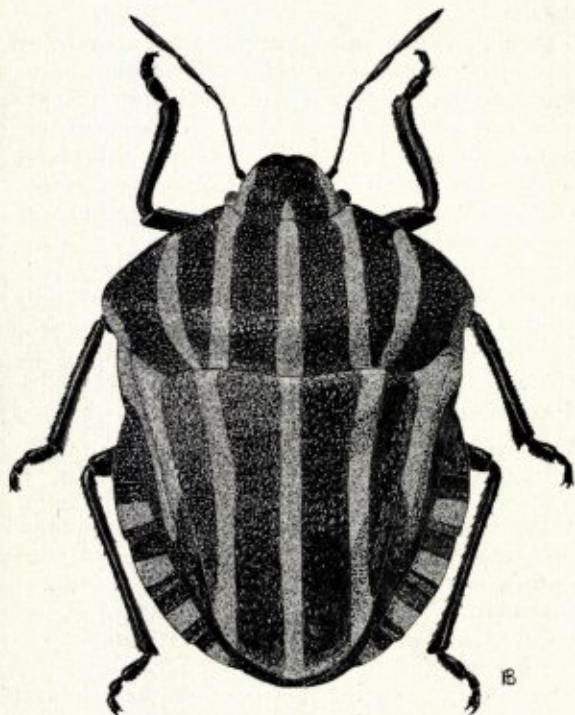

als U, waarde lezer, begreep hij toch dadelijk iets bijzonders gevangen te hebben. Hij heeft getracht meer exemplaren te verkrijgen, geholpen door enige ter zake geactiveerde deelnemers aan de excursie, doch helaas zonder succes.

Het exemplaar is een klein ♀, uitzonderlijk donker van kleur. De sprieten en poten zijn geheel zwart, en de zwarte strepen op pronotum en schild zijn breder dan de rode. Het zou interessant zijn te weten of alle exemplaren, die bij de noordgrens van het verspreidingsgebied zijn gevonden, zo donker zijn, vooral omdat de typische vorm, die rode poten heeft, het zuidelijkste verspreidingsgebied inneemt.

Of deze vondsten de oude opgave kunnen bevestigen is moeilijk te zeggen. De afstand Cannerbos — grens van Noord-Brabant is ongeveer 45 km. De afstand van het Cannerbos naar de door Gulde aangegeven noordgrens is intussen zowat $5 \times$ zo groot. Het voorkomen in Noord Brabant is door deze vangsten dus wel wat waarschijnlijker geworden.

Graphosoma lineatum (L.), var. *italicum* (Muell.).

♀, Cannerbos, 19 Mei 1950. vergr. $8\times$.

Graphosoma lineatum (L.) var. *italicum* (Muell.) leeft op allerlei planten, vooral Umbelliferen. Het ontbreken van de voedselplant zal dus wel niet de oorzaak zijn van de begrenzing van zijn verspreidingsgebied. Veel waarschijnlijker is, dat deze begrenzing door klimaatfactoren wordt bepaald. Daar echter het weer niet elk jaar precies gelijk is, bestaat voor zulke soorten de mogelijkheid zich uit te breiden, wanneer de beperkende factor gedurende enige jaren achterwege blijft. Dat dit uitbreiden snel kan plaats vinden leren ons de van ver weg ingevoerde dieren, bijvoorbeeld de plakker in Noord Amerika en de coloradokever bij ons.

Wat de beperkende factor voor *Graphosoma* is, laat zich moeilijk raden. Het kan een strenge winter zijn, of een natte April, of een gecompliceerde samenloop van omstandigheden, zoiets als „de weersgesteldheid, kritiek voor de verspreiding der aardappelziekte”. Maar wanneer de beperkende factor nog een paar jaar uitblijft, zou Baron van Ittersum wellicht volledig in het gelijk kunnen worden gesteld.

Mededelingen van de Commissie inzake Wetenschappelijk
Onderzoek van de St. Pietersberg. No. 8.
ENKELE PADDENSTOELENVONDSTEN OP EN
OM DE ST. PIETERSBERG.

door
Dr. R. A. MAAS GEESTERANUS
(Rijksherbarium, Leiden)

In de loop der jaren is er vrij wat gepubliceerd over fungi, die op de St. Pietersberg gevonden zijn of in de naaste omgeving voorkwamen. Het is mijn bedoeling om in de nabije toekomst een samenvattende lijst te geven, waarin alle vondsten zullen zijn opgenomen. Aangezien de gegevens over verschillende boeken en tijdschriften verspreid voorkomen, zal het niemand verbazen, dat het samenstellen van zulk een lijst geruime tijd in beslag zal nemen. Toch is het van belang dit werk te ondernemen — ik ben er trouwens al mee bezig — want de ervaring leert, dat zo'n lijst een basis is waar men op kan voortbouwen en waarop aanvullingen gegeven kunnen worden.

Behalve dat in deze lijst de literatuurgegevens worden verwerkt, worden er ook de recente vondsten in vermeld, die steeds voor controle openstaan, aangezien het materiaal wordt bewaard.

Naderhand kan er toe overgegaan worden om ook het materiaal van oudere collecties na te zien en de resultaten te publiceren; voorlopig echter heb ik mijn handen vol.

Einddoel is evenwel een zo volledig mogelijke inventarisatie van de mycoflora van de St. Pietersberg, liefst terwijl de berg er nog staat.

Hetzelfde project heb ik mij gesteld met betrekking tot de lichenen. Een ieder begrijpt, dat hier meer determinatie-werk aan vast zit dan één persoon aankan. Ik zal dan ook voor iedere welgemeende hulp hartelijk dankbaar zijn.

Hieronder laat ik enkele bijzondere vondsten volgen als resultaat van twee excursies, die in Maart en Mei 1950 werden gemaakt.

Om te beginnen dan een bijzonder Elfenbankje. Ieder kent natuurlijk de paddenstoel, die gewoonlijk onder de naam *Polyporus* of *Polystictus versicolor* in allerlei boeken en geschriften verschijnt, maar tegenwoordig *Coriolus versicolor* (L. ex Fr.) Quél. moet heten. Het is een heel algemeen voorkomende soort en wel zo, dat tenslotte maar weinigen aandacht aan hem schenken. Nietwaar, wat heeft men er aan om telkens een gewone soort tegen te komen, het is veel aardiger om een zeldzame te vinden. Toch is er iets met *C. versicolor*, waardoor het zeker de moeite loont om deze soort voortdurend goed te bekijken. Er bestaat namelijk een afwijkende vorm, forma *subhirsutus*, die, zoals de naam aanduidt, een beetje lijkt op *hirsutus*, dat is namelijk een andere *Coriolus* soort. Zo'n groepje van twee verwante soorten, die door een overgangsvorm als het ware met elkaar verbonden zijn, is altijd interessant en geeft altijd aanleiding tot verwarringen. Het is dus zaak de verschillen zo juist mogelijk aan te geven, en ik kan dit niet beter doen dan door de bewerking van M. A. Donk (in Mededeelingen van de Nederlandsche Mycologische Vereniging, vol. 22, 1933, p. 180—184) te volgen:

- a. Hut kräftig stichelhaarig, blond, gelblich oder fuchsig. *C. hirsutus*.
- b. Behaarung seidig, bis fein stichelhaarig oder wenig auffallend.
 1. Hut seidig, mehr oder weniger ange-drückt behaart, mit sehr deutlichen, meist auch in der Farbe wechselnden Bändern.

C. versicolor.

2. Hut samtartig, mit etwa aufrechten Haa-

ren bis fein stichelhaarig, Bänder wenig ausgesprochen.

C. versicolor f. *subhirsutus*.

Bij f. *subhirsutus* schrijft Donk ter verduidelijking nog: „Im allgemeinen von *C. hirsutus* leicht zu unterscheiden am Habitus, der mehr an *C. versicolor* erinnert. *C. hirsutus* zeigt deutliche, lange Stichelhaare und eine (im allgemeinen) dickere Porenwand. Er wird auch grösser und kräftiger...“

Desondanks blijft het vaak moeilijk om te weten wat men in handen heeft, en ik ben daarom blij materiaal tot mijn beschikking te hebben, dat door de Heer Donk zelf is gedermineerd. Hiertoe behoort ook prachtig materiaal van *Coriolus hirsutus*, dat ik enkele jaren geleden in Luxemburg verzamelde.

Terwijl *C. versicolor* uiterst algemeen is, komt zijn f. *subhirsutus* maar weinig voor, en van *C. hirsutus* citeert Donk in zijn bewerking maar één enkel exemplaar, dat nog niet eens helemaal zeker is. Hij schrijft: „Grosse, typische Exemplare habe ich aus Holland noch nicht gesehen.“

Men kan zich dus mijn vreugde voorstellen toen ik op weg naar de Schone Grub bij Gronsveld een aantal grote en goed ontwikkelde exemplaren van de zeldzame *C. hirsutus* gevonden bleek te hebben. Tevens moge duidelijk zijn waarom ik zo'n lange inleiding nodig had, want deze reflecteert mijn aarzeling bij het vinden van zo iets bijzonders.

Er is een andere *Polyporacee*, die de moeite van het vermelden waard is, al is de soort zelfs algemeen te noemen. Dat is *Polyporus brumalis* Pers. ex Fr., die ik dit jaar zowel in Maart als in Mei (de laatste keer samen met de Heer M. Momms) in hoeveelheden in het Enci-bos op afgevallen berken- en elzentakjes vond. Onder al die exemplaren was er één afwijkende en dat bleek de f. *subaricularius* Donk te zijn. Donk's beschrijving luidt: „Hut mäusegrau bis dunkel rauchfarben oder schwärzlichbraun, anfangs deutlich samtartig. Poren radiär gereckt, in ihrer Grösse von *P. brumalis* abweichend und *P. aricularius* zuneigend, 0.45—0.8 mm lang, 0.3—0.45 mm breit.“

Hier heeft men dus het parallele verschijnsel als in het voorgaande geval, dat twee nauwverwante soorten feitelijk door een tussenvorm zijn verbonden. Ook hier is het weer absoluut

noodzakelijk om zeker gedetermineerd materiaal ter vergelijking in handen te hebben, zowel van de beide soorten als van de *f. subarcularius*. Gelukkig is dit het geval en ik kan dus met zekerheid zeggen, dat genoemde vorm, die tamelijk zeldzaam is in ons land, voor de St. Pietersberg is geregistreerd.

Het Enci-bos heeft nog meer aardigs opgeleverd, namelijk *Daldinia concentrica* (Bolt. ex Fr.) Ces. et De Not. (op al die auteursnamen moet men voorlopig maar niet letten), groeiend op berkenpaaltjes, die voor een afrastering worden gebruikt.

In Fungus (het officieel orgaan van de Nederlandsche Mycologische Vereeniging) jaargang 16, no. 1, 1945, p. 4—6, wijdt Van Kregten een artikel aan deze soort en geeft de hem bekende vindplaatsen op. Dat zijn er slechts zeer weinig en hoewel er na het verschijnen van genoemd artikel nog wel enkele vindplaatsen zijn bijgekomen, wordt *Daldinia concentrica* bepaald zelden in de Nederlandse literatuur genoemd.

Algemeen bekend is de Zwarte Trilzwam, *Exidia glandulosa* Fr., een fungus die men op takken van allerlei loofhout kan vinden. Minder of wellicht helemaal niet bekend is zijn naaste verwant *Exidia truncata* Fr. Het beste veldkenmerk voor deze laatste soort is de onderkant, die dicht met papillen of stekelvormige uitwassen is bezet, terwijl de onderkant bij *E. glandulosa* glad is. Microscopisch ligt het verschil in de veel grotere sporen van *E. truncata*. Donk, die ook van deze groep van fungi een bewerking voor ons land heeft gepubliceerd (in Meded. Nederl. Mycol. Ver., vol. 18—20, 1931, p. 113), zegt bij *E. glandulosa*: „Niet te verwarren met *E. truncata* Fr., die zeker inlands zal blijken, doch waarvan ik nog geen typisch materiaal uit ons land heb gezien.”

Merkwaardig genoeg vond ik 6 Mei van dit jaar zeer veel exemplaren van *E. truncata* op afgevalen eikentakken op het terrein van 't Huis te Warmond. Niet veel later stuurde de Heer J. A. Schravessande, Rotterdam, mij deze soort welke hij, eveneens in Mei, bij Wittem had gevonden. Op 21 Mei vond ik enkele exemplaren, die onmiskenbaar tot *Exidia truncata* behoren, op afgezaagde eikentakken in het Cannerbos, even buiten het kasteel Neercanne.

Ik vraag me af, of deze soort nu werkelijk

zeldzaam is, of dat men hem abusievelijk voor *E. glandulosa* heeft gehouden, of dat men helemaal geen aandacht aan de Trilzwammen heeft gegeven.

Niet lang geleden werd door A. C. Perdeck in Blumea (vol. 6, no. 2, 1950) een revisie van de Nederlandse *Lycoperdaceae* gepubliceerd. Wat betreft de vindplaatsen (die dus steunen op herbarium-materiaal) komt Limburg er zeer kaal af. Ik kan de volgende aanvullingen geven. *Calvatia excipuliformis* (Pers.) Perdeck werd bij Slavante in gemengd bos van eik, iep, es en vleugeles gevonden op 20 Mei 1950. *Lycoperdon spadiceum* Pers. werd gevonden in het Enci-bos in een berkenbosje met wat eik en beuk op 22 Maart 1950 en bij de Wijngaard tussen *Festuca ovina* op 24 Mei 1950. Natuurlijk zijn alle drie overblijvers van de vorige herfst. Dat er in de naaste toekomst nog meer soorten en vindplaatsen te vermelden zullen zijn, staat voor mij wel vast.

In de 38e jaargang van het Natuurhistorisch Maandblad (no. 2, 1949, p. 123) beklaagt J. Daams er zich over, dat er in Zuid-Limburg nogal eens morieljes worden gevonden, „die dan steeds maar *Morchella esculenta* genoemd worden, terwijl dat in het geheel niet zeker is”. Het is inderdaad hoog tijd, dat er van de morieljes een bewerking voor Nederland verschijnt en daarom ben ik alvast gedurende enkele jaren bezig met het verzamelen van materiaal. Wie weet komt er eens iemand, die doorzettingsvermogen genoeg bezit om zich door de verschrikkelijke moeilijkheden heen te worstelen, moeilijkheden waarover ik hier geen nadere uiteenzetting zal geven.

Maar om terug te komen op de Limburgse morieljes, ik kan de Heer Daams in zoverre geruststellen, dat er ook nog wel andere soorten voorkomen, zo bijvoorbeeld *Morchella hybrida* (Sow.) Pers.

De bekende Franse mycoloog R. Heim heeft eens een overzichtelijke indeling gegeven van de *Morchella*-soorten naar de wijze waarop de hoed in de steel overgaat. Zijn schetsjes van de drie typen neem ik hieronder over (Rev. de Mycol., N.S., vol. 1, Suppl. 2, 1936, p. 23—25).

In A blijkt de hoed geleidelijk in de steel over te gaan; in B zijn hoed en steel als het ware door een ringvormige goot van elkaar gescheiden; in C eindelijk is die goot zo diep ge-

worden, dat de hoed slechts voor de helft met de steel verbonden is.

Tot dit laatste type nu behoort *Morchella hybrida* (Sow.) Pers. Het spreekt wel haast vanzelf, dat wij ook hier niet zo maar klaar zijn met de naam. Er zijn weer voetangels en klemmen, want behalve *M. hybrida* behoren tot dit type ook nog *M. fusca* en *M. rimosipes*. Het zou wellicht te ver voeren om alle pro's en contra's aan te voeren, die mij tenslotte hebben doen besluiten het exemplaar van de St. Pietersberg *M. hybrida* te noemen. Ik kan wel zeggen, dat van de drie namen *fusca* het minst in aanmerking komt. Met *rimosipes* is het moeilijker en ik vraag mij zelfs af, of deze soort werkelijk wel verschilt van *hybrida*. Het enige opvallende kenmerk van *M. rimosipes*, het gegroefd zijn van de steelbasis, lijkt mij weinig constant, maar dit is dan een vraag waar een eventuele bewerker over mag peinen.

De Nederlandse literatuur nakijkend, meende ik tot de conclusie te kunnen komen, dat *Morchella hybrida* zo niet nieuw voor de flora, dan toch zeldzaam moest zijn. Van deze dwaling werd ik spoedig genezen en zeldzaam is de fungus vermoedelijk ook niet eens, want kort na de vondst in Limburg werden er in Noordwijk één en in Leiden twee exemplaren gevonden, die alle drie gedroogd konden worden en nu in de collectie opgeborgen zijn. Bovendien deelde de Heer Mommers mij mede, dat *Morchella semilibera*, zoals deze soort ook vaak genoemd wordt, op 21 April 1949 in een tuin te Heer was gevonden, en dat niet ver daarvandaan begin Mei van dit jaar wel 20 of 30 exemplaren hadden gestaan.

Hieruit blijkt, dat het nu niet zo makkelijk is om voor de flora een nieuwe soort te vinden en dat men er zich zelfs voor moet wachten om iets zeldzaam te noemen. De zeldzaamheid van een soort kan in een aantal gevallen worden teruggebracht op de zeldzaamheid van die men-

sen, die zich met een bepaalde groep bezighouden. Ook kan het zijn, dat er in een bepaalde streek niet voldoende wordt gezocht, of dat de soorten wel gevonden, maar de vondsten niet gepubliceerd worden. Een typisch voorbeeld vind ik in het reeds eerder genoemde artikel van de Heer Daams, waar op pag. 124 *Acetabula leucomelas* als nieuwelings voor de flora wordt vermeld. Hierin echter heeft de auteur zich vergist, want de soort ligt in de collectie van het Rijks-herbarium met het etiket: gevonden door Jose. Th. Koster, aan de oever van de Geul bij Epen, 1 Juni 1943.

Uit het voorgaande moet men niet opmaken, dat het mij slechts om de bijzonderheden te doen is geweest. Tijdens de excursies werd alles verzameld, of, indien verzamelen minder geschikt en vergissen uitgesloten was, althans genoteerd. Het doel is immers een volledig beeld te krijgen van wat de St. Pietersberg oplevert en het spreekt vanzelf, dat de meeste paddenstoelen algemeen voorkomende zullen zijn. In het onderzoek zullen ook met de St. Pietersberg overeenkomstige gebieden betrokken worden. Men zal begrijpen, dat, waar de macro-fungi reeds moeilijkheden opleveren, het bij de micro-fungi in bepaalde gevallen niet eens mogelijk zal zijn om in korte tijd het materiaal gedetermineerd te krijgen bij gebrek aan specialisten in ons land.

Mededelingen van de Commissie inzake wetenschappelijk Onderzoek van de St. Pietersberg, No. 9.

WIEREN VAN DE SINT PIETERSBERG EN OMGEVING

door
Dr. JOSEPHINE TH. KOSTER
(Rijksherbarium, Leiden)

Deze oudste groep van planten, reeds uit het Cambrium bekend, vertoont een grote verscheidenheid van vorm en kleur en van groeiplaats.

Eenvoudig van structuur zijn de blauwe wieren, de *Cyanophyceae*, die geen kern bezitten en die geen geslachtelijke voortplanting hebben. Wat het milieu betreft, men kan blauwe wieren vinden in zoet-, maar ook in zoutwater tot in pekel toe; zij groeien op natte plaatsen, maar kunnen ook een sterke uitdroging verdragen. Zij zijn meestal de pioniers van